

Az előadás előtti bevezető kiscsoporthoz:

Mi a véleményed a találkozó címéről? John B. Cobb ökológus egy süllyedő hajóhoz hasonlítja a Földet. Egyetértetek a megállapításával? Ti mit gondoltok erről, milyen állapotban van Földünk? Milyen problémákról hallottatok? Mi a véleményetek ezekről? Igazak? Tűzók? Alaptalanok? Mennyire korlátlan az ember hatalma a teremtett világ fölött? Azt kezdhettük vele, amit akarunk? Isten ránk bízta, de ezt hogyan kell értelmezni? Mi csak a része vagyunk egy rendszernek, vagy mi irányítjuk azt?

BEVEZETÉS: „Isten megáldotta őket és azt mondta nekik Isten: Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be a Földet! Hajtsátok az uralmatok alá, és uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain, az állatokon és az egész földön, s minden csúszó mászón, amely mozog a Földön.” (Ter 1,22) A környezet kizsákmányolása a Szentírás ezen mondatának félremagyarázásával is csak fokozódott a történelem folyamán. Az Ige helyes értelme az, hogy az ember Isten képmásaként, Isten stílusában uralkodjon. Nem a Föld kizsákmányolására kapott parancsot, hanem ellenkezőjére: hogy „művelje és őrizze”, a Teremtő Atya gondoskodó szeretetéhez hasonló szelídséggel kibontakoztassa a benne rejlő isteni tervet és lehetőségeket. Manapság sokat lehet hallani egy globális környezeti katasztrófáról, de mivel már „a csapból is ez folyik”, hajlamosak vagyunk nem komolyan venni. Nem akarjuk elpusztítani a Földet, mégis minden nap hozzájárulunk az elpusztításához, mivel egy olyan civilizáció része vagyunk, ami sodor magával. Körülvesszük magunkat olyan dolgokkal, amikre nincs is szükségünk, pazarolunk, feleslegesen irtunk ki növényeket, ölünk meg állatokat és már nem elégszünk meg a természet által kínált javakkal. Sürgető szükség van értékrendünk, életmódunk, mindennapi szokásrendszerünk újragondolására és a szükséges gyakorlati lépések megtételére. Vannak környezetbarát technikai megoldások, de erkölcsi megoldás nélkül semmi sem működik. Ezek mellett fontos szerepe van a politikusoknak, vezető pozícióban lévőknek. A szemléletformálásban nagy szerepe van a Katolikus Egyháznak is. Sajnos sokszor a rövidtávú gazdasági érdekek előrébbvalók, felülírják a társadalom és az emberek érdekeit. Nagy az ár, amit a kényelemért és a gazdaság fejlesztéséért fizet az emberiség.

TÉNYFELTÁRÁS: (A következő bekezdésben a reális helyzetértékelés fontossága miatt a Magyar Katolikus Püspöki Konferenciának „Felelősségünk a teremtett világért” című 2008-as körleveléből idézek mindent, csaknem szó szerint): A globális klímaváltozás hatásait immár saját bőrünkön érezzük: hőség és aszály, árvizek, kieső termés és terjedő betegségek. Veszélyeztetjük a mai és az eljövendő generációk életfeltételeit. A környezetpusztulás hatásainak évente sok tízezer ember esik áldozatul. Az ivóvíz-és termőtalaj készlet csökkenése az elvándorlás és a háborús összecsapások egyik fő okává válik. A teremtés Isten embernek szánt ajándéka, Isten és ember találkozásának színtere, ezért a környezet megóvása több, mint a jövő generációk életkörülményeinek biztosítása, hiszen az ember Istennel, az emberekkel és a teremtett világgal való kapcsolata egységet alkot. A világ mérvadó tudósai egyetértenek abban, hogy ennek okai végső soron az emberi tevékenységben keresendők. Minden jelentős felmérés a természeti rendszerekben végbemenő, alapvető működésüket fenyegető, egyre gyorsuló változásokról számol be. **A fajok kihalásának sebessége napjainkban ezerszerese a földtörténetileg jellemzőnek, a jövőben pedig akár a jelenlegi tízszeresére is felgyorsulhat. Évente több ezerre tehető azon fajok száma, amelyek véglegesen eltűnnek Földünkről.** 1970 óta, 35 év alatt elvesztettük a természeti rendszerek közel harmadát. A mérsékelt övi ökoszisztémák 70%-át már tönkretettük vagy súlyosan átalakítottuk, a trópusi őserdők irtása drámai, 1990 és 2005 közötti időszakban **évente legalább 100000 km² erdőterület tűnik el, ami Magyarország teljes területénél nagyobb.** 250 év alatt kb. harmadával nőtt az üvegházhatású légköri CO₂-koncentrációja. A természeti rendszerek ember általi átalakítása földtörténeti léptékben is páratlan sebességű változásokhoz vezetett, és ezzel bizonytalanná tette bolygónk élő rendszereitől függő emberiség jövőjét is. A biológiai sokféleség rohamosan csökken. Magyarországon pl. a gyöngyvirágos tölgyesek, erdős sztyepek is az eltűnés határán állnak. Hazánkban mintegy 1100 veszélyeztetett faj található, melyek megfelelő intézkedések híján rövidesen kihalhatnak. A biodiverzitás fennmaradása az élő rendszerek stabil működése szempontjából is elengedhetetlen. Az emberiség számára megfelelő környezetet csak a jelenlegihez hasonlóan sokszínű, gazdag ökoszisztéma tud biztosítani. A nagy folyó átalakítások (duzzasztó gátak, víztározók) miatt milliónknak kell elhagyni lakóhelyüket vagy tavakhoz kötődő megélhetésüket. Magyar vizeink 95%-a határainkon túlról érkezik, aminek hátrányát a tiszai ciánszennyezéskor is megtapasztaltuk, de mi magunk is szennyezzük és pazaroljuk egyre inkább felértékelődő vízkincsünket. A túlzott ásvány- és termásvíz kitermelés fenyegető méreteket öltött hazánkban. A növekvő motorizáció ára a légúti panaszok, az allergiás, asztmás megbetegedések ugrásszerű megnövekedése, különösen a gyerekek körében. A 70-es évek eleje óta több, mint **100-szorosára nőtt a hazai asztmás megbetegedések száma, az Európai Bizottság felmérése szerint Magyarországon átlagosan 3 évvel élünk rövidebb ideig a levegőszennyezés miatt.** Az éghajlatváltozásért döntően az emberiség által az atmoszférába kibocsátott ún. üvegházhatású gázok (pl. CO₂) a felelősek. Ezek a Napból érkező és a földfelszínről visszaverődő sugárzást egyre kevésbé engedik kijutni az űrbe. E helyett a hőt az atmoszférán belül tartják, növelve annak átlagos hőmérsékletét. Ilyen gázok elsősorban a CO₂, a metán, a dinitrogén-oxid és az ózonlyukért is felelős halogénezett szénhidrogének (freongázok). Így az elektromos energia mintegy 80%-át szén, kőolaj, földgáz és egyéb fosszilis energiahordozók elégetése révén nyerjük. **Az energiatakarékosság ezért a természeti környezet megóvásának egyik legfontosabb eszköze.** Az erdőirtások révén azok szénmegkötő kapacitása csökken. A metán forrása a növekvő húsfogyasztás érdekében folytatott tömeges állattartás és a szilárd hulladékok felhalmozódása. A dinitrogén-oxid pl. a műtrágyahasználatból származhat. E gázok hatása nyomán a légkör egészét érintő változások következtek be. A földfelszín átlaghőmérséklete az 1860-as évek óta 0,7 °C-kal emelkedett, 2100-ig pedig az óvintézkedések függvényében elérheti a 2-6 °C-

ot. A sarkvidékeken a felmelegedés ennek sokszorososa is lehet. Egyes vidékeken pusztító aszályok állandósulhatnak, máshol pedig özönvízszzerű esőzések, vagy olykor mindkettő. Gyakoribbá válnak szélsőséges időjárási jelenségek, mint pl. a 2005-ös New Orleanst sújtó Katrina-hurrikán, vagy a 2003-as európai hőhullám. **A sarkvidéki jégsapkák gyorsuló ütemben olvadnak, súlyosan veszélyeztetve pl. Hollandiát, Banglades, Kelet-Kínát.** A magashegyi gleccserek visszahúzódása az innen eredő folyók elapadása miatt emberek százmillióinak ivóvízellátását fenyegeti. **Magyarországon a XXI. sz. közepéig 2-2,5 °C-os átlaghőmérséklet emelkedés és 5-15%-os csapadékátlag emelkedés várható.** A természetes ökoszisztémák egy része nem fog tudni alkalmazkodni, így fajok sokasága tűnhet el. A mezőgazdaság 10 kJ energiát használ el 1 kJ emberi fogyasztásra alkalmas tápanyag előállításához. A közlekedés 95%-ban olajalapú. A Föld növekvő népessége és a korlátlan gazdasági növekedés kapzsi keresése hatványozott krízist okoz. Sokáig abba a tévhitbe ringattuk magunkat, hogy a környezeti problémák oka a nem megfelelő technológiák alkalmazása, pedig mélyében a kíméletlen piaci verseny áll. A gazdasági, pénzügyi logika diktálja a politikai döntéseket. A hozzáférhető közszolgáltatások minőségének kettészakadása, a törvény előtti egyenlőség gyengülését és a szolidaritás elvének elhomályosulását jelenti, ami a természeti környezet pusztulását is magával hozza. **Ha nem tudunk változtatni életfelfogásunkon és életformánkon, akkor mi magunk is ennek a globális válságnak az okai vagyunk.** Túl sok erőforrást használunk el és túl sok szennyezést bocsátunk ki annak érdekében, hogy az anyagi javak gyarapításának kétes örömeit megszerezzük magunknak. Egyre nő ökológiai lábnyomunk, vagyis az a produktív földterület, amelyre az általunk elfogyasztott, elhasznált dolgok előállításához, és a képződő szennyezés elnyeléséhez szükség van. Ma minden ember csupán 1,8 hektárnyi (100x180m) területtel rendelkezik a bolygó szárazföldi felszínéből. Ennél közel negyedével többen, mintegy 2,2 Ha-t használunk fejenként. Azaz a jelenlegi fogyasztási szintünk fenntartásához a Földnél negyedével nagyobb bolygóra lenne szükségünk. Az USA minden egyes lakosa 10 Ha területet venne igénybe, Nyugat-Európa polgárai 6-8 Ha-t, mi, magyarok az átlagosan fenntartható szint kétszeresét (3,6 Ha). Azaz **ahhoz, hogy a Föld minden lakója azon a szinten élhessen, mint mi, magyarok, két bolygóra lenne szükség.** A másik oldalon a globális dél szegény országai állnak, amelyek lakóinak ökológiai térigénye csupán tizedhektárokból mérhető. **A világ javainak több, mint 80%-át a világ lakosainak kevesebb, mint 20%-a birtokolja és használja fel.** A tény, hogy a mi anyagi jólétünk nem idézett elő a jelenleginél nagyobb katasztrófát, csupán az ő szegényes életkörülményeinek köszönhető. Gazdagságunk az ő rovásukra valósul meg. Gyakran ők vannak a leginkább kitéve a klímaváltozás hatásainak, az aszályoknak, áradásoknak és hurrikánoknak, mert észak gazdag országai jobban tudnak védekezni. A szennyező iparágakat ezekbe az országokba telepítették ki, és mezőgazdaságukat erőszakosan átalakították a helyben szükséges termények helyett a fejlett világ által igényelt exportképes termékekre – megint csak a gazdagok túlélését segítve és a szegények éhezését fokozva. Magyarországon is gyakori, hogy a veszélyes, kockázatos szennyező tevékenységeket előszeretettel telepítik hátrányos helyzetű, kiszolgáltatott településekre. A szennyezett levegő, talaj- és ivóvíz, valamint a rossz minőségű élelmiszerek jelentős mértékben járulnak hozzá ezen vidék lakosságának igen rossz egészségi állapotához. A várható élettartamok itt időnként a harmadik világ legelmaradottabb régióit idézik. A nemzedékek közti igazságosság megteremtése és a fenntartható fejlődés elengedhetetlen. **Szükséges a szankciókat is tartalmazó jogi szabályozás, de ezek működésének garanciáját csakis az ember egyre nagyobb környezettudatossága jelentheti. A környezeti válság gyökere ugyanis II. János Pál pápa szavai szerint erkölcsi természetű.** – Eddig a körlevél. Kevés ember gondolkodik hosszú időtávlatban, és keveseket hajt a közösségi szellem, a globális gondolkodás. Ez minden környezeti probléma alapja! Sajnos egyesek ezzel ellentétben erkölcstelenséggel próbálnák megoldani a környezeti problémát: csökkentjük a népességet! Ezzel a Teremtő tervével helyezkednek szembe, aki azt mondta: „Sokasodjatok és szaporodjatok!”, s életellenes cselekedetekkel és szemlélettel (pl. mesterséges születésszabályozás /lásd Kína/) csak fokozzák a problémát, s még jobban annak a szolgálatába hajtják az emberek fejét, aki „kezdettől fogva gyilkos” (vö. Magyarországon még jelenleg is tömeges népirtás van – 2010-ben 90 350 élve születéssel szemben 40 500 gyermeket öltek meg az anyaméhben abortusszal a Közegészségügy finanszírozásában, miközben az egészségmegőrző ágazatok nem kapnak támogatást). A tények azt mutatják, hogy egy magyar ember, ahol gyakori az egykésés, annyit él fel a világ természeti javaiból, mint 20 szegény afrikai, ahol jellemző a nagy család. ERGO: **az önző életszemlélet, a fogyasztói és életellenes szemléletmód vezet a természet kizsákmányolásához, ez pedig a világnak pont azon a részein fejlődött ki, ahol jelenleg csökkenő a népesség.** Megfigyelhetjük azonban a teremtésvédelemnek egy elfajulását is manapság, mely szintén a Szentírás igazi értelmének figyelmen kívül hagyásán alapul. Vannak olyan zöld mozgalmak, akik miközben küzdenek az állatok úgynevezett „jogaiért”, hogy azokat az ember ne használhassa fel saját céljaira, pl. táplálkozásra, ruházat elkészítésére, s már-már személyi jogokkal ruházzák fel azokat, másik oldalról ugyanők azok, akik az abortusz, a gender és a szélsőséges feminizmus legharcosabb képviselői. A Szentírás alapján az ember a Földön az egyetlen személyiséggel felruházott teremtmény, az állat nem személy. Az emberért teremtett az Isten mindent, az ember ezért nem lehet eszköz, csak szeretetünknek célja, az állatokat, növényeket pedig Isten az ember szolgálatára teremtette, hogy az ember Isten helyetteseként uralkodjon felettük azzal a gondoskodó, vigyázó szeretettel, mint az Isten, de ne ész nélkül zsarnokoskodva, pusztítva, kínozva azokat. Ugyanakkor táplálkozásra, ruházatkodásra, házörzésre, igavonásra stb. felhasználhatja azokat, ha gondoskodik a fajok szerinti megőrzésükről, tenyésztésükről, és ha minden túlzás nélkül táplálja, gondozza azokat.

TEOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉS: (Ebben a bevezetésben Nobilis Márió 2010. májusában a Szív újságban írt cikkét idézem) A templomba járók közül sokan egyáltalán nem mutatnak érdeklődést a téma iránt, vagy éppenséggel gyanakvással szemlélik az ökológiai kezdeményezéseket. Van-e hát köze, és ha igen, mi a köze a környezetvédelemnek a kereszténységhez?

A Szentírás első lapjain olvashatjuk: Isten jónak teremtette és azóta is jónak látja, „igenli” a világot. A másik ilyen sarkalatos hittétel, hogy **az ember isteni megbízásból uralkodik „a tenger halain, az ég madarain” és mindenben – hozzátevé, hogy ez az uralkodás a Biblia szemléletmódjában távolról sem zsarnokoskodást, korlátlan jogokat, hanem felelős gondozást, társ-teremtői megbízatást jelent. Felelős módon szolgálnunk kell tevékenységünkkel Istennek a természetbe rejtett tervét.** A teremtés igazi értékét pedig épp az Ő megtestesülésében fedezzük fel, mely feltárja Isten „világ-igenlésének”

mélységét. A Teremtő nem csupán jónak alkotta és tekinti művét, hanem egyenesen szereti azt, olyannyira ígert mond rá, hogy maga is belép e világ valóságába, emberré lesz. Márpedig ha Isten így tesz, akkor mi, emberek, Krisztus tanítványai megint csak ugyanígy kell tegyünk: szeretnünk kell a világot! Látjuk tehát, hogy hitünknek és a környezetvédelemnek nagyon is van köze egymáshoz; olyannyira, hogy ennek a gondolkodásmódnak még saját neve is van: a teremtett világ védelme, vagy rövidebben: teremtésvédelem. De mit jelent akkor közelebről „teremtéstudatos” módon élni, Krisztussal szeretni a teremtett világot? Maga Krisztus ad nekünk példát arra, hogyan kell „nem beleveszni” a világba, ellene mondani a világiasságnak – és közben mégis élet-odaadó radikalitással szeretni a világot, beletestesülni, elköteleződni érte. Nem annyira a teremtett valóságoktól való elidegenedés, hanem – gondoljunk Assisi Szent Ferencre – a teremtett valóságban rejlő isteni „szép terv” meglátása és az annak való engedelmeskedés tesz egyszerűvé és szabaddá, fakasztja fel a lélekleben az Isten-dicsőítő hálát – és tesz a felebaráti szeretet parancsának igazi megvalósítójává.

A teremtéstudatos magatartás fényében új értelmet kap néhány evangéliumi kulcskifejezés. A „kicsinyek”, a „szegények”, a „felebarát” szavak immár nem csak azokat jelentik, akikkel közvetlenül találkozunk mindennapi életünkben. Szegények, felebarátok – az aluljáróban kéregető koldusokon túl – azok is, akik távoli földrészeken élnek, és személyesen soha nem fogunk találkozni velük – életünk mégis hatással van rájuk, mert a világ javait „túlhasználó”, reflektálatlan mai „északi” életformánkkal előlük vesszük, esszük el az életlehetőségeket: a vizet, az élelemtermelésre alkalmas területeket, a nyersanyagokat... Ki kell mondanunk, bármilyen keményen is hangzik, hogy mai fejlett világbeli életformánk fenntarthatatlan, igazságtalan és ebből fakadóan nem felel meg az evangélium szeretet-követelményének – s ebben a kérdésben mi, Magyarországon élők is a „világfalók” oldalán vagyunk, bármennyire is szerénynek éreznék életünk kereteit másokéhoz képest! Tágabb horizontot kell tehát keresnünk az Evangélium fényénél: törekedjünk a holisztikus(abb) szemléletmód elsajátítására. A teremtéstudatos gondolkodás kulcsszava ugyanis épp a szemléletváltozás. Ha felismertük életformánk fenntarthatatlanságát és az alapvető változtatás szükségességét, akkor első dolgunk, hogy megpróbáljunk változtatni szemléletmódunkon: másképp kezdjük szemlélni az életet, és azt, hogy „mi a dolgunk”. Ebben pedig épp az evangélium van leginkább segítségünk. Jézus megtérésre hív, és ez a megtérés – görög szóval: metanoia, azaz a gondolkodásmód megváltoztatása! – pontosan úgy fordítja lelkünket Isten felé, hogy közben a földi lét iránt is felelősbé tesz bennünket. A pápák ezzel kapcsolatos üzeneteikben újra és újra felhívják a figyelmet arra, hogy a környezeti kérdés számunkra erkölcsi kérdés (vö. II. János Pál pápa üzenete a béke világnapjára, 1990). A teremtés ügye voltaképpen „az ember ügye” (vö. XVI. Benedek pápa: *Caritas in veritate* 51.): egyszerre kell a természeti környezet és az „emberi környezet” állapotának javításán, fenntarthatóbbá tételén munkálkodnunk; és az első nagymértékben függ a másodiktól. Mivel pedig mi a világ javára vagyunk keresztények, nem csupán önmagunkért, ezért az ember ügye az egyház ügye is. S mi evangéliumi alapon tudunk olyat kínálni ebben a témában, ami a világnak segítség, nekünk pedig kötelességünk az evangéliumot a világ javára hirdetni!

Mi az a sajátos keresztény többlet, amit a világ tőlünk kaphat meg? A világ számára oly kegyetlen hangzású *önkorlátozást* például mi *böjtként* ismerjük, és nem az embert megnyomorító, hanem lelkünket építő valóságnak éljük meg. Keresztény *közösségeink* legigazibb mivoltuk szerint olyan *szolidáris helyi hálózatok* lehetnének, amelyeknek szükségességét a környezetvédelem annyira kiemeli... A *globális tudatosságot* mi „katolicitás”, egyetemesség néven ismerjük régtől fogva, ami még többet is kínál a világi fogalomnál. A „*kezd el egyedül, kicsiben is*” olyannyira szükséges magatartásához az „*Atyátok tudta nélkül egy veréb sem esik le a földre – nektek pedig minden szál hajatokat számon tartják*” (vö. Mt 10,29-31) hite ad bátorságot. Mindez persze akkor lesz valódi érték és segítség, ha nem marad a fogalmak, a szavak szintjén, hanem gyakorlati cselekvéssé válik, sőt: ha tipikus magatartásformánkká lesz, különösebb erőfeszítés nélkül, természetesen fakad belőlünk. Miért ne lehetne egy helyi keresztény közösség, a hívő keresztény ember a motorja, katalizátora a tágabb közösség, a helyi társadalom teremtésvédelmi aktivitásának? Nem úgy, hogy minden ilyen kezdeményezést kisajátít, hanem úgy, hogy tágabb környezetében folyamatosan ébren tartja a kérdést, kezdeményez, és részt vesz a mások által indított, meggyőződésével összeegyeztethető aktivitásokban. Bárcsak minél több plébániáról hallhatnánk, hogy városrészében, falujában teremtésvédelmi akciót hirdet, vagy például kezdeményezést indít és összefog az önkormányzati képviselőtestülettel, hogy települése „klímabarát településsé” váljon! „*Maga a természet sóvárogva várja Isten fiainak megnyilvánulását*” (Róm 8,19) – vajon nem nekünk szóló ösztönzés ez, mely konkrét cselekedetekre indít? Könnyen lehet, hogy evangélium-hirdetésünk hihetősége a mai fiatalok egy részének szemében azon is fog múlni, hogy a szekularizált világnak ezt az új felelősségi mércéjét megütjük-e: környezettudatosság áll-e szavaink mögött?

CSELEKVÉSI TERV: (*Ezt a bekezdést a 2011-es „Teremtés Hete” ünnepkörhöz írt Újrahasznosítás „...hogy semmi ne menjen kárba” című segédanyagból veszem*) Az ökológiai pusztításhoz 3 dolog vezet: a közöny, a lustaság, a jólétből fakadó kényelem. Ezért nem figyelünk arra, milyen sok felesleges dologra teszünk szert vagy mennyi mindent újrahasznosíthatnánk. Figyelemre méltóak Jézus szavai a csodálatos kenyérszaporítás után: „*Szedjétek össze a felesleges darabokat, hogy semmi ne menjen kárba!*” (Jn 6,1-13) 12 kosarat töltöttek meg a kenyérdarabokkal, amelyek feleslegesek voltak azoknak, akik ettek. Ki a felelős? Jézus, amikor látta az éhező tömeget, ott és akkor nem ezt kérdezte: ki a felelős azért, hogy ezek éheznek? Akármilyen oka van a nyomorúságnak, a gond mindenki gondja. „*Ti adjatok nekik enni!*” Beszédes, hogy az apostolok a probléma súlyát azonnal pénzértékre fordítják (200 dénár árú kenyér is kevés lenne!), de miután megtelt a hasuk, már Jézusnak kell emlékeztetnie őket az anyagiakkal való felelős bánásmódra. A tanítványoknak új, osztozó módon kell elkezdeniük gondolkodni arról a kevésről, amijük van – s akkor majd belép a történetbe az isteni, a kegyelem is, megtörténik a kenyérszaporítás. „*Pusztán a ti erőtok által nem megy, de nélkületek sem!*”. Ugyanez igaz a teremtésvédelemre, a Föld megmentésére is. Jézus itt nem a semmiből teremt. A mi szívünket, készletünket kéri és veszi kezébe. Csak és kizárólag azért válhatott a kevés sokak táplálékává, mert le tudtak mondani arról, amit birtokoltak. A kenyerek táplálhatnak pusztán minket, de lehetnek sokak örömevé is. A rengeteg ember megetetésének módja még nem tűnt fel a látóhatáron, de már kezdik használni saját képességeiket, gondolkodnak a lehetséges lépéseken, ha ellenkezik is ez a pillanatnyi ismereteikkel, - bíznak Jézusban, s máris letelepítik a tömeget és osztani kezdik a kenyeret, amijük van. 6.966,074,964. Ennyien éltek a világon, amikor belekezdtem a mondat írásába. Ma este a százezerrel többen leszünk. Fogyasztási szokásaink még csak itt-ott váltak tudatossá. Amit behozunk a technológián, azt kapzsiságunk vagy kényelmünk miatt mindig elveszítjük a fogyasztás emelkedésével. Csak Isten segítségével történhet változás. Ám fontos az is, hogy az isteni közbelépés miért történik? Ha ezt nem értjük jól, akár azt is hihetnénk, hogy Isten „majd úgyis megvéd” minket az általunk okozott ökológiai válság következményeitől; nem kell lemondani igényeinkről, megszokott kényelmünkről: mennyei mentőövként mit a kenyérszaporítás, jön majd az átlaghőmérséklet-csökkenés, az édesvízkészlet-szaporítás... A megoldás valóban nem is emberi lesz, ám mégsem független az embertől: a tanítványoknak új, osztozó módon kell elkezdeniük gondolkodni... 2011-ben, amikor a fukushima-i atomerőmű katasztrófa történt és arról hallhattunk, hogy több száz nyugdíjas önként felajánlotta, hogy az erőműben dolgozó fiatalokat leváltja, hogy ne azokat károsítsa a sugárzás, el kell gondolkodnunk a közénk, a mi nyomorunkba jött isteni Gyermekek születésén, s azon, hogy mi mennyire vállalunk sorsközösséget és szolidaritást a világ kizsákmányoltjaival. Most rajtunk,

keresztényeken van a sor: „az egész teremtett világ sóvárogva várja Isten fiainak megnyilvánulását” (Róm 8,19). A ciszterci szerzetesek az 1100-as években megújítva az akkor már külső segítőkre támaszkodó bencés rendet teljes önellátásra törekedtek és arra, hogy egyáltalán ne szoruljanak rá külső támogatásra. Azon a színvonalon éltek, amit saját erőből képesek voltak előteremteni. A szükségletek minimumára törekedtek, valamint az épített környezet és a természeti környezet harmóniáját igyekeztek megvalósítani. Példájuk ma újra igen aktuális. Az ember nem tulajdonos, csak megbízott. A jó gazda ismertetőjele a hálaadás, amely elismerése annak, hogy: „az Úr a föld és mind, ami betölti” (Zsot 24,1). Dicsőítem-e Istent a teremtett világért, ajándékként vagy tulajdonomként fogadom a világot, melyet kényem-kedve szerint kizsákmányolhatok?

1. Az „autóbójt” olyan kezdeményezés, amely arra kéri az egyháztagokat, hogy a bójt 40 napja alatt ne üljenek autóbába. 2006-ban Ausztriában körülbelül 3000 ember vett részt ebben a programban. Így egyenként átlagosan 500 km-rel vezettek kevesebbet az év során, összesen pedig körülbelül 300 tonna széndioxid kibocsátást spóroltak meg. – **Igyekszem mindig tömegközlekedést vagy kerékpározást választani. Ma nem ülök autóbába.**
2. A légközlekedés – különösen a rövid távolságokon belüli járatokat tekintve – az egyik legfőbb tényezője a klímaváltozás egyre nyilvánvalóbb hatásainak. Egyre több egyház és civil szervezet választja az internetes és telefonos kapcsolattartást az utazás helyett. Így nem csak gazdaságilag járnak jobban, de a környezetet is védik. – **Nem választok olyan helyszínt a nyaraláshoz, ahová repülővel kellene mennem.**
3. A vásárlás a saját döntésünk. Első lépésként arról döntünk, mit és kit támogatunk, s mit nem, s ezt a döntésünket a pénzünkkel fejezzük ki. Ha nincs is tökéletes termék, kereshetjük mindig a legjobbat, az igényeinknek, értékeinknek leginkább megfelelőt. – **Vásárlás előtt minden terméken elolvasom az információkat. Nem támogatom drága pénzen külföldről feleslegesen behozott, vagy természetre súlyosan káros eljárással készített, esetleg káros adalékanyagokkal készített termékeket.**
4. Ma Magyarországon csaknem másfél milliárd pillepalack kerül évente forgalomba, aminek csupán 15%-a kerül a szelektív hulladékgyűjtőbe, s ennek csak a felét tudják újrahasznosítani. – **Nem iszom ásványvizet és más PET-palackos üdítőt.**
5. Ha a karácsonyi tortához „friss” epret szeretnénk vásárolni, akkor ezzel világunk harmóniáját több területen is megsértjük: gyakran a kizsákmányoló munkafeltételeket támogatjuk, a hosszú szállítással a környezetet szennyezzük, a tároláshoz használt vegyszerekkel pedig a szervezetünket terheljük meg. – **szezonális, hazai gyümölcsöt és zöldséget fogyasztok. Nem veszek banánt, amit ráadásul repülővel szállítanak ide, hanem hazai és abban az évszakban érő gyümölcsöt eszek.**
6. Az elektronikai és számítástechnikai eszközök gyors avulása miatt egyre növekszik a veszélyes hulladék mennyisége. Ezek az értéktelenné vált eszközök gyakran a kommunális hulladékba kerülnek, és a bennük található veszélyes anyagok a csapadékvíz hatására kimosódnak és a talajba kerülnek, vagy égetés során a levegőbe jutnak. – **Csak olyan eszköz/elektronikai cikket/ ruhát/ cipőt stb. veszek meg, amire valóban szükségem van. Mobil telefonomat és elektronikai eszközeimet addig használom, amíg működik és javítható. Nem cserélem le pl. a divat kedvéért.**
7. Miközben világszerte egyre szűkösebb és drágább az élelmiszer, tonnaszámba romlanak meg az árak a nem megfelelő csomagolás és szállítás miatt. Az ENSZ Élelmiszeri és Mezőgazdasági Szervezetének becslései szerint az élelmiszer fajtájától függően a veszteség 20–75% között van, és összességében meghaladja az évi egymilliárd tonnát. – **Nem vásárolok nagy bevásárlóközpontban. A kisebb boltokat, lehetőleg hazai üzletláncokat részesítem előnyben.**
8. Történelmünk során, nehéz helyzetekben mindig vidéki gyökerekből táplálkozva, a falusi közösségek erejére támaszkodva tudott megújulni a magyar társadalom. Ma Magyarországon a 10 évvel ezelőttihez képest a mezőgazdaságban tevékenykedő gazdasági egységek száma több, mint 1/3-ával, a regisztrált gazdaságok pedig 1/5-ével csökkent. – **Csak helyi terméket vásárolok. (www.egyhazi.hu) Ma csak helyi termeléstől vásároltam alapanyagból készíték ételt.**
9. Az UNICEF 2005. évi jelentése szerint több mint 1 milliárd gyermek – a világon minden második gyermek – él szélsőséges nyomorban, illetve szenved a háborúk vagy HIV/AIDS-járvány következményeit. **640 millió gyermeknek nincs tető a feje felett, 400 millió nem jut egészséges ivóvízhez,** 90 millió pedig súlyos mértékben rosszul táplál. – **Tájékozodom a közelemben a gyermekek étkeztetésével, jóllétével, felzárkóztatásával foglalkozó szervezetekről, és ha tudom, segítem őket.**
10. Az emberi izomtömeg egy munkaóra alatt mintegy 80-100 watt. Egy laptop szövegszerkesztés közben óránként 20 wattot fogyaszt, ami annak felel meg, mintha egy rabszolgát tizenkét percig dolgoztatnánk. Egy mosógép fogyasztása 800 watt, ami egy óra alatt nyolc- kilenc rabszolga munkájával egyenértékű. – **Lecezerélek a lakásban/gyülekezetben egy hagyományos égőt energiatakarékosra.**
11. Egy kiskategóriás autó hozzávetőleg 60 kilowattot fogyaszt országúton óránként, ami 75 rabszolga munkáját emészti föl. 2008-as adatok szerint úgy él egy magyar ember, mintha egész éven át száz rabszolgája lenne. – **A környezetemben úgy hangoljuk össze az autózást, hogy többen utazzunk egyszerre.**
12. Ma Magyarországon a legtöbb helyen **ivóvízben fürdünk,** pedig a Föld vízkészletének csupán 0,7%-a fogyasztható. Egy amerikai ember napi átlagos vízfogyasztása 550 liter, egy magyar emberé 150 liter, egy afrikai emberé 4 liter. Egy gyors zuhanyzással akár 50-100 liter vizet is meg lehet spórolni. – **Ma egy perccel kevesebb ideig zuhanyozom.**
13. Vízet nagyon sok területen használnak: például egy farmernadrág előállításához több, mint 7000 liter vízre van szükség, egy hamburger elkészítése pedig 24 liter vizet igényel. Az ivóvíz hiánya jelenleg az egyik legnagyobb probléma. **Naponta 6000 kislány hal meg ivóvíz hiánya miatt a Földön.** – **A mosó és mosogatógépet csak teletöltve indítom el.**
14. A számítógép, a tévé, a dvd-lejátszó, a teleföntöltő készenléti üzemmódban is fogyaszt áramot. A készülékek teljes kikapcsolásával évente körülbelül 450 kg széndioxid kibocsátását előzhetjük meg. **Segítséget jelenthetnek továbbá az egyre népszerűbbé váló újratölthető elemek és napelemes teleföntöltők.** – **Használat után kihúzom a teleföntöltőt a konnektorból.**
15. A széndioxid-kibocsátás csökkentése mellett anyagilag is jól járunk, ha a monitort, a tévét, a zenelejátszót nem hagyjuk készenléti üzemmódban. Így évente körülbelül 20.000 forint extrakidrást spórolhatunk meg. – **A tévét, a monitort készenléti üzemmódból is kikapcsolom. Lekapcsolom magam után a lámpát.**
16. Az emberiség évi 12 millió tonna olaj felhasználásával tartja fenn a struktúráit, s éppen ez az oka a környezet tönkretételének. Az ember, mint minden rendszer, akkor fogyasztja a legkisebb energiát, ha harmóniában van önmagával. A belső harmóniánk lelki, szellemi, érzelmi és testi létezésünk kvázi egyensúlya. Ez a harmónia egészségünk feltétele. Ha egészségesek vagyunk, akkor a legkisebb külső energiát használjuk; ám ha egészségünk megbomlik, akkor sok energiát igénylünk. – **Sétálok vagy futok 20 percet a közeli parkban/erdőben/folyóparton. Ma nem kapcsolom be a tévét/számítógépet.**
17. A legszükségesebb zöldségek és fűszernövények megtermeléséhez akár 8m² kert, és napi 20 perc munka ráfordítása is elegendő. A növények gondozása elmélyíti a természettel való kapcsolatunkat, kérdéseket vet fel a többi emberrel való kapcsolatunkról, és új szempontokra világíthat rá Istennel való kapcsolatunkban. – **A kertembe (vagy a lakásomba egy cseréphe) ültetek egy fűszernövényt és minden nap gondozom.**
18. Ma Magyarországon közel tíz öko falu található, amelyek az egyszerű energiahasználat, kevés hulladék, a környezetért és a közösségért felelős működés jellemzői. Az itt lakók úgy próbálják szervezni életüket, hogy harmóniában éljenek a természettel. Ezen települések jó példái a fiatal családok által újraalapított fenntartható közösségeknek. – **Tájékozodom a helyi környezetvédelmi problémákról, kihívásokról, kezdeményezésekről.**
19. Hazánkban a szilárd hulladék 80%-át lerakókban helyezik el, kb. 6%-át pedig elégetik. Pedig a hulladéknak mindössze csak kb. 25%-a szemét. A Hulladék Munkaszövetség „Nulla Hulladék” programjának célja, hogy segítséget, jó gyakorlatokat, ötleteket, tudást, bátorítást nyújtson a változtatás elindításához, a szemléletmód megváltoztatásához. – **Szelektíven gyűjtöm a hulladékot, beleértve az elektronikai cikkeket és a veszélyes hulladékot is.**
20. A lakossági szilárd hulladék harmada papír, műanyag, fém vagy üveg, így a szelektív hulladékgyűjtéssel ez újrahasznosítható. További 40 százalék szerves hulladék, vagyis komposztálással ez a mennyiség is újrahasznosítható. – **A szerves hulladékot komposztálom (beszerzek vagy készítek egy komposztálóedényt).**
21. Az európai ember évente átlagosan 115 Kg élelmiszert pazarol el. Jézus tanítványait a felesleges darabok összegyűjtésére utasítja. „Feleslegesek voltak azoknak, aki ettek” (Jn 6,12), de másoknak nem. Jézus arra a szemléletre tanítja a vele lévőket, hogy ne a pillanatnyi jóllakottság állapotában ítéljünk. – **Csak annyi ételt veszek, s szedek ki, amennyit elfogyasztok. Már nem használt, de még jó állapotú ruháimat, könyveimet, játékomat odaadom rászorulóknak.**
22. Néhány hulladék lebomlási ideje: papír: 2-5 hónap, pamutruha: 1-5 év, tejesdoboz: 5 év, hagyományos nejlonzacskó: 10-100 év, konzervdoboz: 50-100 év, sörösdozók műanyag karikája: 450 év, zöld üveg: 1 millió év, műanyag flakon: soha. – **Csak minimálisan becsomagolt árut vásárolok. Vásárláskor nem kérek (nem fogadom el) a nejlon zacskót.**

23. Számos gyülekezeti, egyházi alkalmat követő szeretetvendégségen a kényelem játszik fontos szerepet: műanyag tányérokból eszünk, palackozott vizet iszunk eldobható poharakból, egészségtelen szörpöket, esetleg virslit fogyasztunk, s végül több zsák szemetet termelünk. - *Szeretetvendégségre a saját tányéromat, poharamat viszem, s javaslom, hogy mindenki így tegyen. Csapvizet, teát, házi süteményt fogyasztunk.*

Előadás utáni kiscsoporthoz:

*Mi a véleményed Al Gore: Kellemetlen igazság című filmjéről? Miért alakulhatott ki ez a katasztrófális helyzet? Milyen okai lehetnek? Milyen egyéni felelősség terhelhet minket a globális problémákkal kapcsolatban? Mi a jelentősége a teremtésvédelemben a „Gondolkozz globálisan, cselekedj lokálisan!” – elvnek? „Mindenki a saját küszöbéig söpör” – mégis hogyan lehet felébreszteni az átlagembert, aki saját gondjai terhétől szenved, hogy rá is vár szerep az összefogásban? „Ezekon a dolgokon törvényekkel nem lehet változtatni. Az emberek gondolkodását kell megváltoztatni. És nem lehet egyszerűen kitépni egy ártalmas gondolatcsoportot, hátrahagyva egy ürt; adni kell valamit az embereknek, ami éppoly jelentőséggel bír, mint amit elvesztettek...” (Daniel Quinn: Izmael) – Szerinted mivel lehetne betölteni ezt az ürt, ami legalább olyan jelentőséggel bír, mint saját kényelmük? **Olvasd el a gyakorlati teremtésvédelmi ötleteket, s válassz egyet, amit gyakrabban tudatosan vállalnál! Mit vállalhatnál családdal, osztályoddal, közösségeddel együtt?** (Jelen előadásban felhasználtam még Dankó Júlia inspiráló kérdéseit és átküldött anyagait, gondolatait – Khössz Juli ☺, továbbá a „...hogyművelje és őrizze meg” című, 2008-as katekétáknak írt segédanyagot a környezeti neveléshez. Aláírás: Farkas László ifjusági lelkész)*

24. 1985-ben történt először Magyarországon, hogy a zöldmozgalmak a nyilvánosság elé léptek. Ekkor emelték fel szavukat a Szársomlyó-hegy megmentéséért. A hegynek ma az egyik felén a kétforintosról ismert védett magyar kikerics nyílik, a hegy másik fele sajnos hiányzik a bányászati kitermelések miatt. - **Imádkozom-e az egész teremtett világért?** „Az imádság nem változtatja meg Istent, de megváltoztatja azt, aki imádkozik” (Kierkegaard).
25. Egy négytagú család átlagosan 80 kg mosó- és tisztítószerrel használ évente. Nem szennyezzük a talajt és vizeinket, illetve nem károsítjuk egészségünket, ha – „nagyanyáink praktikáit” követve – olyan természetes szereket használunk mosáshoz és takarításhoz, mint például ecet, szódadikaribóna, citrom, mosósószappan, mosósószóda, borax. - **Természetes anyagokat, vagy lebomló, környezetbarát tisztítószereket használok mosáshoz és takarításhoz.**
26. A szelektíven gyűjtött papír között a legnagyobb mennyiségű a kartondobozok, csomagolóanyagok, és a – többnyire kéretlen – reklámanyagok teszik ki. - **Nem csomagolom be az ajándékokat, vagy kreatív módon textíliába, konyharuhába, vászonzsákba rejtem (végső soron újságpapírt használok).**
27. Egy esővízgyűjtő rendszerrel a háztartásban és a kertben felhasznált ivóvíznek az ötven százalékát tudjuk megtakarítani. Az esővíz használata nem csak gazdaságos és környezetbarát megoldás, de a legújabb kutatások szerint szervezetünk számára is egészségesebb a használata. - **Összegyűjtöm az esővizet, azzal öntözök.**
28. 2020-ra teljesen eltűnhet a hó Afrika legmagasabb hegyéről, a Kilimandzsáróról. Ez a változás a hegy előtt elterülő füves élővilágra is jelentős hatással lesz. 1906-ban a Rwenzori-hegységben 7,5 km² területű gleccser volt, ami 2005-re 1,5 km²-nyire zsugorodott. 1950-ben 70 millió autó, teherautó és busz volt az egész Földön, ma 900 millió.
29. Hazánkban a lakossági papírhasználat az alábbiak szerint oszlik meg: Csomagolás: 48%, Nyomatás, írás: 30%, Újságyomatás: 12%, Egészségügyi és háztartási célokra: 6%. Magyarországon az évi átlagos papírfogyasztás: 100 kg/fő. Primer papír esetén így átlagosan minden ember évente 170 kg fát „vág ki”, és 41 köbméter vizet „folyat el” csak a papírhasználat miatt. Becslések szerint egy tonna papírhulladék feldolgozása 12 öreg fát ment meg a kivágástól. - **Ma semmit nem nyomtatók ki. Kerülöm a felesleges papírhasználatot. Újságpapírt használok és erre ösztönözöm a környezetemet is.**
30. Az ENSZ Élelmészeti és Mezőgazdasági Szervezete szerint az üvegházhatást okozó gázok 1/5-ért a húsfogyasztás felelős. Ennek legfőbb okai az intenzív ipari marhaterenyésztés, illetve a takarmányként használt szójajuttatványok miatti tömeges erdőirtás. A húsfogyasztás csökkentése fontos eszköz a klímaváltozás elleni küzdelemben. - **Ma nem eszek húst.**
31. Élelmiszereink savasodnak és beltartalmuk csökkent, az adalékanyagok jelenléte pedig a feldolgozás után jelentősen nőtt. Az elmúlt 70 évben a burgonya átlagos vastartalma alig több mint huszadára, a kukorica vastartalma ötödére csökkent. - **ma legalább 3 gyümölcsöt és 3 zöldséget elfogyasztok, nem várom meg, míg feldolgozásra kerülne.**
32. A legtöbb gyorsétterem-lánc az általuk használt húsok egy részét más kontinensekről szerzi be, így azok sok „ételkilométerrel” rendelkeznek. Továbbá egy vizsgálat szerint Magyarországon bizonyult a legmagasabbnak (35%) a gyorséttermi ételek készítése során létrejövő transz-zsír tartalom (pl. Dániában 2%), amely a természetben nem létező, az emberi szervezet számára nagyon nehezen feldolgozható zsírsav. - Nemétkezem gyorsétteremben. - **A héten minden ételt otthon készíték el.**
33. Ma Magyarországon majdnem ezer biogazdaság található, amelynek jelentős része látogatható is. A biogazdaságok listája itt található: www.biokultura.org/biogazdasagok/biogazdasag.html
34. A kizsákmányoló cégek fizikai dolgozói gyakran egész nap dolgoznak, majd délután közlik velük, hogy az aznapi túlóra meddig tart. Aki nem készíti az előírt átlag darabszámot, az fizetés nélkül dolgozik tovább. A fizetés nagyon kevés, a dolgozóknak fizikai fenytől, megaláztatástól kell tartani, sokan számolnak be gyakori szexuális zaklatásról, erőszakról. - **A méltányos kereskedelemben forgalmazott kávé, teát, cukrot, rizst, kakaót, kézműves termékeket választom meg, lehetőleg magyar gazdától vagy jól ismert kis kereskedőtől.**
35. Az UNICEF 2005. évi jelentése szerint a világon több mint 1 milliárd gyermek él szegénységben. A világon minden második gyermek hiányt szenved az élethez és a fejlődéshez szükséges alapvető dolgokban: tiszta ivóvízben, megfelelő táplálkozásban, gyógyszeres segítségben, oktatásban és lakásban. - **Egy órát a gyermekemmel/unokámmal/ismerős vagy rokon kisgyerekekkel töltök, és közben csak rá figyelek.**
36. Egy átlagos lakás széndioxid-kibocsátása 1 tonnával csökkenthető, ha télen 2°C-kal lejjebb, nyáron 2°C-kal feljebb vesszük a hőmérséklet szabályozót. A lakás hűtésében és fűtésében fontos szerepet játszhatnak a tudatos tervezés (például tornác kialakítása), valamint a lakást körülvevő fák. - **Télen 1°C-kal lejjebb veszem a hőmérsékletet a szobámban, nyáron kikapcsolom a légkondicionálót ha van (autóban is).**
37. Egy átlagos lakás széndioxid-kibocsátása évente körülbelül 800 kg-mal csökkenthető a jó szigetelés biztosításával. Ezzel körülbelül 16 közepes méretű fa széndioxid-elnyelésének munkáját takaríthatjuk meg. - **Ellenőrzöm, hogy az otthonomban, munkahelyemen jól szigetelték-e a nyílászárókat.**

„Szeretném nektek elmondani, hogy az Egyház rendelkezik a fogyasztás kultuszának ellenmérével – ez az askézis. Míg a fogyasztás – zsákutca (hiszen az életnek nincs benne értelme), addig az askézis út (hiszen a valódi élethez vezet).

Az askézis célja nem az élvezetről való lemondás, hanem az élet mélységgel és tartalommal való megtöltése. Hasonlít a sportoló edzéséhez, amely elvezeti őt az érem megszerzéséhez, ez az érem pedig semmi más, mint a halált legyőző élet, a szeretettel gazdagított élet. Az askézis a felesleg rabságából a szabadságba vezető út. Azon rabságból vezet ki, amely neveltség tárgyává tett ma bennünket.”

(A Görögországi Orthodox Egyház Szent Szinódusa, 2011.)

HŐSÖK VAGY TOK, MERT VÉGIGOLVASTÁTK! ☺